

Intervijas

LA.lv Vācu finanšu zinātnieks: "Latvija nav Grieķija."

Printed: 30.07.2012

27.07.2012 Toms Ancītis

Markuss Kerbers vēlas Eiropas Savienībā ieviest jaunu valūtu. Viņš jau tai izdomājis nosaukumu – guldenmarka. Tā kļūtu par pamatvalūtu Vācijā, Nīderlandē, Somijā, Austrijā, Luksemburgā, bet Grieķija, Spānija, Itālija un citas "konkurētspējīgas" valstis varētu turpināt lietot eiro. Un eirozona būtu glābta.

M. Kerbers nav nekāds divainis, kurš aiz gara laika sacerētu sapņainus priekšlikumus. Dārgajā un plašajā birojā Berlīnes centrā, kur mājvietu radusi viņa dibinātā domnīca "Europolis" un paša M. Kerbera kabinets ar skatu pāri pilsētai, plauktos vīd daudz franču autoru grāmatu. M. Kerbers ir franču elitārās Valsts administrācijas skolas absolvents – tāpat kā Žaks Širaks, Dominiks Stross-Kāns un Fransuā Olands. Viņš, pretēji lielākai daļai šīs skolas beidzēju, nav piezemējis politikā, bet darbojas kā investīciju baņķieris un ir Berlīnes Tehniskās universitātes finanšu profesors. Vācijā viņš kļuva pazīstams kā viens no pirmajiem, kurš Konstitucionālajā tiesā apstrīdēja eiro glābšanas fonda atbilstību konstitūcijai. Tagad viņu kā ekspertu eirokrīzes jautājumos bieži aicina komentēt jaunumus un uzstāties TV un radio diskusijās.

Protams, eirokrīze ir ļaunas laiks dažādiem pētniekiem un zinātniekiem, kuri, vēlēdamies kāpināt savu grāmatu noietu, nāk klajā ar dažnedažādiem "plāniem B", šokējošiem apgalvojumiem un neordinārām idejām. Taču M. Kerbera "guldenmarkas" koncepts patiesībā nav nekas kļūdoši oriģināls. Tas, ko viņš piedāvā savā jaunākajā grāmatā, ir vienkārši konkrēts iedzīvināšanas mehānisms idejai, kuru finansisti gluži nopietni apspriež jau labu laiku – Eiropas paralēlajai valūtai. Taču atšķirībā no, piemēram, Vācijas Bankas (Deutsche Bank) galvenā ekonomista Tomasa Meijera, kurš aicinājis apsvērt "geiro" – atsevišķas Grieķijas valūtas ieviešanu –, M. Kerbers piedāvā darīt otrādi: jaunu valūtu radīt ekonomiski stiprajām valstīm, vārgākajām ļaujot palikt pie eiro. "Es neesmu revolucionārs. Es esmu evolucionārs," uzsver M. Kerbers, jo paralēlā valūta nozīmējot nevis ko jaunu, bet gan atgriešanos pie "īstās" Eiropas idejas, kuru laika gaitā izkropļojuši Briseles birokrāti.

– Ko īsti nozīmē jūsu un jūsu domubiedru aizstāvētā guldenmarkas ideja?

M. Kerbers: – Pirmkārt, mēs noteikti esam par vienotu Eiropu. Taču mēs esam pret Eiropas Komisijas politiku Briselē, kas Eiropas kopības ideju pārvērtusi centralizētas vardarbības idejā. Mums ir Eiropas Komisija, kas atšķirībā no valstu valdībām nav pilsoņu ievēlēta, tātad ir vara bez leģitimitātes, bet tā nosaka, kas un kā mums ir jādara. No smēķēšanas aizliegšanas restorānos visā Eiropā līdz pat Eiropas vienotajai valūtai.

Eiro projekts ir tipisks šāds gadījums. Ierēdņi, kuri sēž Briselē un pārstāv noteiktas intereses, it sevišķi Francijas intereses, ir radījuši kaut ko, kas nefunkcionē. Bērnu, kurš jau piedzimis nedzīvs.

Vienpadsmit dažādas tautsaimniecības nevar operēt ar vienu un to pašu valūtu, ja šīs tautsaimniecības ir atšķirīgas. Tām nepieciešama atšķirīga monetārā, fiskālā un ekonomikas politika. Uz to birokrātiem Briselē, savulaik virzot eiro projektu, bija atbilde: gan tas viss izlīdzināsies. Tādas valstis kā Portugāle, Īrija un Spānija panākot pārējās pēc tā dēvētā "catch up" (iedzīšanas) izaugsmes principa, proti, pārņemot attīstītāko valstu modeļus, un visi kļūs vienādi. Ar tādu domu eirozonā tika uzņemtas arī Slovākija, Slovēnija un Grieķija.

Kas notika? Spānija sabūvēja milzumu jaunu automaģistrāļu, jaunu pagalmu, grandiozu tiltu, infrastruktūru milzu apjomos, ko līdzīgu izdarīja arī Grieķija. Gribējās ticēt, ka atšķirības starp šīm un pārējām valstīm ir mazinājušās. Taču tas ne tuvu nav noticis. Grieķijai vispār nav nekādas rūpnieciskās industrijas, bet Spānijas un Portugāles industrijas, nebūdamas konkurētspējīgas eiro projekta sākumā, nespēj konkurēt arī tagad. Savukārt Īrija attīstīja milzumlielu banku sektoru, kas mazajai valstij – pieciem miljoniem iedzīvotāju – bija daudz par lielu un beidzās ar smagu krīzi.

Tātad ir skaidrs, ka vienotā valūta nevarēja funkcionēt. Kas būtu bijis jādara? Būtu bijis jāievieš nevis vienotā, bet gan kopīgā valūta. Proti, paralēlā ES valūta, kas tiek izmantota norēķiniem, tajā pašā laikā neatsakoties no nacionālajām valūtām. Un tāda jau mums reiz bija – ECU (Eiropas valūtas vienība, kas 1969. gadā tika izveidota uz dažādu valstu valūtu groza bāzes, katras valūtas ietekmi grozā nosakot atbilstoši katras valsts daļai ES nacionālajā kopproduktā. Līdz 1999. gada 1. janvārim,

kad ieviesa eiro, to izmantoja ES budžeta vajadzībām. – T. A.).

Tās priekšrocība bija, ka to neizdeva nekāda centrālā banka kā šobrīd eiro. Jau tā laika Anglijas Bankas prezidents pirms pārejas uz eiro ierosināja: ļaujiet taču pilsoņiem izvēlēties!

Nevajag uzreiz atteikties no savām valūtām, bet ļaujiet izvēlēties starp tām un ECU. Tas bija gudrs ieteikums: vēsturiski pareizs un pragmatisks. Jo nevar, sākot ar rītdienu, nolemt: metam nost nacionālo valūtu, tagad pāriesim visi uz eiro.

Rezultāts mums tagad ir acu priekšā. Vācijai eiro ir par lētu. Mums ir milzīgs eksports, mums ir milzīgs maksājumu bilances pārpalikums. Savukārt citām zemēm eiro ir par dārgu, tas neatbilst viņu konkurētspējai. Tā arvien turpina pazemināties, novedot pie baisām sekām: Spānijas dienvidos bezdarba līmenis sasniedzis 50 procentus. Tā nav ekonomiska problēma, tā ir politiska problēma, jo politika ir transformējusies ekonomikā. Tāpēc es saku: mums nevajag revolucionāru ceļu, lai tiktu laukā no krīzes, bet gan evolucionāru.

Nedodamies atpakaļ pie nacionālajām valūtām, jo lielai daļai valstu tās būtu par mazu, bet tā vietā atstājam eiro kā legālu maksāšanas līdzekli, blakus ieviešot mazāko brāli – guldenmarku. Tā būtu to valstu valūta, kurām ir maksājumu bilances pārpalikums: Vācijā, Nīderlandē, Austrijā, Beļģijā, Somijā, Luksemburgā un varbūt Īrijā. Patērētāji varētu brīvi izvēlēties, kurā no šīm valūtām norēķināties, jo gan guldenmarka, gan eiro abi vienlaikus būtu likumīgi maksāšanas līdzekļi.

Guldenmarkas zona būtu atvērta arī visām pārējām valstīm, ja vien tās ievēro guldenmarkas noteikumus. Ja neievēro, jābūt tiesībām tās no zonas izslēgt. Nevis tā, kā ar Eiropas stabilitātes paktu, kuru vienmēr var pārkāpt. Tāpat valstis arī varētu no šīs zonas brīvi aiziet, ja to vēlas.

– **Kādi noteikumi būtu jāievēro, lai pievienotos guldenmarkai?**

– Pirmkārt, tie paši, kas uzņemšanai eirozonā: cenu stabilitāte un budžeta deficīta līmenis, bet klāt nāktu vēl viens, visbūtiskākais kritērijs, kura nav eirozonai – valsts konkurētspēja. Tā tiktu vērtēta pēc valsts maksājumu bilances, tātad eksporta pārsvara pār importu. Šis kritērijs tiktu stingri uzmanīts.

– **Pieņemsim, ka, piemēram, Spānijai maksājumu bilance ir negatīva, bet tā vēlas pievienoties gulden-markai. Ko lai valdība dara? Konkurētspēja taču nav tāda lieta, ko var tik vienkārši mainīt kā palielināt vai samazināt budžeta deficītu.**

– Tad vajag palikt pie citas lētākas valūtas, kas palīdz palielināt eksportu. Un, kad iekšējais cenu līmenis samazinājies, tad valsts atkal kļūst konkurētspējīga. Ja tas nenotiek, tad nevarat pievienoties guldenmarkai. Eiropas vienotās valūtas savienības pastāvēšanas laikā Portugāle ir zaudējusi 50 procentu savas konkurētspējas.

Grieķijā algas ir cēlušās par 300 procentiem. Par 300 procentiem! Ja algas tik āprātīgā tempā palielinās, jūs gluži saprotami vairs nevarat konkurēt kopējā tirgū. Savukārt guldenmarka ir sava veida apdrošināšana tām valstīm, kurās ir tekošā konta pārpalikums.

Šīs valstis – Vācija, Nīderlande, Austrija, Beļģija, Somija un Luksemburga – ir valstis ar solidu finanšu stāvokli. Ne gluži vienādu, tomēr salīdzināmu. Vācija un Grieķija savukārt nav salīdzināmas.

– **Latvijas lats patlaban ir piesaistīts eiro. Ja Eiropā būtu divas kopīgās valūtas, tad kam lai to piesaista?**

– Tad jūs varat brīvi izvēlēties: guldenmarkai vai eiro atkarībā no tā, kā valsts ekonomikā ir izdevīgāk.

– **Cik lieli līdz šim bijuši Vācijas zaudējumi, glābjot Grieķiju? Mediji jau vairākus gadus atkārtoti frāzes "vācu**

nodokļu maksātāji maksā par grieķiem", "grieķi dzīvo no vācu naudas", taču kritiķi iebilst, ka tā īsti nav taisnība. Vācija Grieķijai pagaidām nav aizskaitījusi nevienu reālu centu, jo glābšanas pasākumi ir papīru un garantiju parakstīšana.

– Paklausieties, ir runa par parādnieci Grieķiju, kas ir maksātnespējīga. Grieķija ir reāli maksātnespējīga! Šī valsts vairs nespēj aizņemties privātajos finanšu tirgos. Un tāpēc tā ir spiesta maksāt 15 procentus gadā par saviem kredītiem.

Viņi maksā mums procentus nevis no budžeta, bet no citiem kredītiem, kurus saņem no Starptautiskā valūtas fonda, Eiropas Stabilitātes fonda. Tas ir ārkārtīgi augsts risks, ko mēs uzņemamies. Bankrotējušam uzņēmumam neviena banka vairs naudu neaizdod, bet mēs patlaban darām tieši to.

– Bet tā vismaz pagaidām nav reāla nauda? Turklāt Vācija arī nopelna no krīzes, jo investori, neuzticēdamies dienvidu valstīm, ārkārtīgi lēti aizdod Vācijai, pirms dažiem mēnešiem Vācijai izdevās aizņemties pat ar mīnusa likmi...

– Jā, bet tas ir ļoti augsts risks! Tas jebkurā brīdī var pārvērsties milzīgos reālos zaudējumos. Tas ir tāpat, it kā jūs slepkavam būtu iedevuši ieroci. Viņš vēl nav jūs nogalinājis, bet jebkurā brīdī to var izdarīt.

– **Kā jūs raugāties uz taupības politiku? Latvija krīzes pārvarēšanai izšķirās lietot drastiskus taupības pasākumus, apgriežot algas, palielinot nodokļus, un patlaban pēc iekšzemes kopprodukta pieauguma tempa ierindoja pirmajā vietā Eiropas Savienībā. Vai Grieķijai nederētu šāda pieeja?**

– Pirmkārt, tas nozīmētu ļoti ilgu ceļu ārā no krīzes, varbūt pat desmit gadus un finanšu investorus šāds scenārijs neapmierinātu, viņi nevar atļauties tik ilgi gaidīt. Otrkārt, Grieķija nav Latvija. Mentalitāte un kultūra Grieķijā ir ļoti atšķirīga no Ziemeļeiropas valstīm.

Latvija, lai vai kā, tomēr funkcionē kā valsts, tā tiek pārvaldīta. Grieķija būtībā ir zeme bez valsts. Grieķija jau gadu desmitiem saņem maksājumus no ES, bet par spīti tam ir nonākusi stāvoklī, kādu to mēs redzam šodien. Grieķijā nav nodokļu administrācijas, valsts vispār nezina, cik lieli ir tās ieņēmumi.

Grieķija ir ievērojami samazinājusi izdevumus, taču ieņēmumi no paaugstinātajiem nodokļiem nepalielinājās, un kāpēc? Tāpēc, ka Grieķijā nav populāri maksāt nodokļus. Tur tos vienkārši nemaksā. Grieķijai ir milzīga tankkuģu flote, lielākā Eiropā. Vai zināt, cik tā ienes nodokļos? Necik. Jo visi tankkuģi ir reģistrēti ofšoros.